

Németh József Lajos¹

A költő és hadvezér Zrínyi Miklós(1620-1664) stratégiai kommunikációja²

A 2001-es terrortámadások után egyre többet használják a “stratégiai kommunikáció” kifejezést politikai és katonai vezetők egyaránt. Ennek eredményeként napjainkban sok definíció használatos annak leírására, ennek ellenére még mindig jelentős kihívásokkal nézünk szembe akkor, ha azt annak mélységében kívánjuk megérteni. A szerző által eddig a témában végzett kutatások alapján bátran kijelenthető, hogy a stratégiai kommunikáció inter- és multidiszciplináris megközelítése kiváló alapot biztosít arra, hogy a költő és hadvezér Zrínyi Miklós (1620-1664) stratégiai kommunikációját komplex módon vizsgáljuk, és az így keletkezett eredményeket a tudományos közvélemény elé tárjuk, valamint meghatározott példák elemzésével bizonyítsuk annak létjogosultságát.

Kulcsszavak: Zrínyi Miklós, stratégiai kommunikáció, komplex megközelítés

After the terrorist attacks of 2001, the term “strategic communication” is increasingly used by both political and military leaders. As a result, many definitions are used today to describe it, yet we still face significant challenges if we want to understand it in depth. Based on the author's research on the topic so far, it is safe to say that the inter- and multidisciplinary approach to strategic communication provides an excellent basis for examining the strategic communication of the poet and warlord Miklós Zrínyi (1620-1664) in a complex way. to the scientific public and to prove its existence by analyzing specific examples.

Keywords: Miklós Zrínyi, strategic communication, complex approach

Bevezetés

---

¹tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Elektronikai hadviselés Tanszék, e-mail: nemeth.jozsef@uni-nke.hu, ORCID: ORCID 0000-0003-2819-7362

² „Ez a publikáció „AZ INNOVÁCIÓS ÉS TECHNOLÓGIAI MINISZTERIUM ÚNKP-20-5-NKE-108 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK A NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS ALAPBÓL FINANSZÍROZOTT SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL, ÉS AZ MTA BOLYAI

JÁNOS KUTATÓI ÖSZTÖNDÍJ TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT KÉSZÜLT.”
„ This article is Supported BY the ÚNKP-20-5-NKE-108 New National Excellence Program of the Ministry of Innovation and Technology and SUPPORTED BY THE JANOS BOLYAI SCHOLARSHIP OF THE

HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

A stratégiai kommunikáció tartalmának magyarázatakor érdemes az i.e 5 században élt kínai hadvezér és író Sunzi³ vonatkozó megállapításából kindulnunk, akinek valós tapasztalatokon nyugvó hadtudományi gondolatai a mai napig is rendkívül jelentős hatással bírnak. Sunzi kifejtette: „...ezért aki száz csatában száz győzelmet arat, még nem a jók legjobbika. A jók legjobbika küzdelem nélkül hódoltatja meg az ellenséges sereget”.⁴ Magyarán arra a kérdésre is keresnünk kell a választ, hogyan lehet elérni azt, hogy az ellenség (vagy a szemben álló fél) ne kezdjen fegyveres cselekménybe, de az egyúttal annak legyőzését is jelentse? Ebben a tekintetben pedig nagy jelentőséggel bírhatnak az egyes befolyásolási és meggyőzősi eljárások és módszerek. Tekintettel Sunzi és Zrínyi Miklós életútjának hasonló elemeire (hadvezéri tapasztalatok, valamint írói tevékenység) szinte azonnal feltételezhető, hogy utóbbi is tett hasonló megállapításokat. Ha pedig ez valóban így van, akkor a jövőben érdekesebb és illendőbb lenne – különösen hazai vonatkozásai miatt – Zrínyitől idézendő gondolatokkal megközelítenünk az egyes, akár a hadtudományon kívül eső területeket is. Vizsgálódásunk további tárgya azonban ennél pontnál megköveteli, hogy kísérletet tegyünk a stratégiai kommunikáció eredetének és fontosságának tisztázására.

A stratégiai kommunikáció eredete és néhány jellemző vonása

Fontos és időszerű kiindulási pont, hogy a stratégiai kommunikáció, mint – összetett elgondolás és eljárási rendszer – megjelenése a biztonságpolitikában a 2001. szeptember 11-ei terrortámadásokat követően vált jellegzetessé oly módon, hogy annak jelentőségét mind az Észak-Atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organization - NATO), mind pedig az Európai Unió (European Union - EU) felismerte és hangsúlyozza mind szervezeti, mind eljárási értelemben⁵.

A „stratégiai kommunikáció”, mint kifejezés 2002-ben a Pentagonban jelent meg olyan gyűjtőfogalomként, aminek lényege a kulcshallgatóságok tájékoztatására és befolyásolására irányul, de ezen kívül volt egy célszerű ok is, nevezetesen, hogy ennek keretében az összes

---

³ Sunzit magyar népszerű átírással Szun-Ceként ismerhetjük. Lásd: TOKAJI Zsolt: A Kínai hadtudományi Irodalom határait nem ismerő örök érvényű klasszikusa, in: A kínai Hadtudomány klasszikusai (szerk: TOKAJI, Zsolt és P.SZABÓ, Sándor, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.25.o.

⁴ Uo.

⁵ Lásd: a NATO Stratégiai Kommunikáció Kiválósági Központját (NATO Strategic Communications Centre of Excellence), amit 2014-ben hoztak létre a lettországi Rigában. in: <https://www.stratcomcoe.org/report-period-1-october-2014-31-december-2014>, a letöltés dátuma: 2020. december 27.; vagy az EU által 2015-ben létrehozott ún. „Kelet Stratégiai Kommunikáció Munkacsoportot” (EU East StratCom Task Force).in: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/2116/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en, a letöltés dátuma: 2020. december 27.

olyan szakembert, akik valamilyen módon érintettek voltak/lehetek a 2001-es terrortámadásokat követő különböző kommunikációs erőfeszítésekben, további közös erőfeszítésekre sarkallják. A fogalom 2002-ben a Pentagonban tevékenykedő Jack Catton tábornok hivatalában keletkezett. Ugyanis ekkoriban három másik emberrel – Ted Tzavellással, Rhett Hernandezdel és Jeff Lan alezredessel – dolgoztak ki egy olyan kifejezést, amelyet mindenki, aki kommunikáción dolgozik, hajlandó lenne annak értelmezésére használni, hogy az a tájékoztatás eszközeként legyen értendő a kulcsfontosságú célközönség (hallgatóság) befolyásolása céljából.⁶ Nagyon fontos azonban azt is megemlíteni, hogy a terrortámadások után az amerikai szövetségi vezetés (George W Bush elnöki adminisztrációjáról van szó) szinte azonnal lázas munka kezdődött, és hamar arra a következtetésre jutottak, hogy az Amerikai Egyesült Államok külföldi percepciójában az ún. nyilvános diplomácia (más kifejezéssel közdiplomácia-public diplomacy) komoly nemzetbiztonsági témává lépett elő. Ahogyan Lee Hamilton a 9/11-es eseményeket vizsgáló bizottság elnöke fogalmazott: a nyilvános diplomácia lehet az, ami megakadályozza azt, hogy az országba olyanok jöjjenek, akik amerikaiakat akarnak megölni.⁷ Ezen érzelmi háttér mellett Washington további politikai céljául tűzte ki az amerikai értékrend (például demokrácia, vallás-és szólásszabadság, egyenjogúság) üzeneti erősítését is, így az arab és az iszlám világ Washington elsődleges célközönsége lett. Nemcsak azért, mert a gépeltérítők ebből a térségből érkeztek, hanem azért is, mert sokan azt gondolták az arab világban, hogy az Egyesült Államok torz lépet mutat önmagáról. Így tehát egy értékközpontú nyilvános diplomácia kibontakozása vette kezdetét azzal a nem titkolt céllal, hogy megakadályozzák a terrorizmusra buzdító üzenetek és felhívások terjedését is. Ennek megvalósítására olyan nemzetközi reklámkampányt dolgoztak ki, amelynek 12 millió dolláros költségvetésébe nem csak nemzetközi magazinok kiadása, hanem az interneten vagy más csatornákon (internet, televízió, rádió, stb.) folytatott „marketing” kampányok megvalósítására is mód nyílt.⁸ A fentiekkel párhuzamosan katonai művelet is indult az afganisztáni talibán vezetés megdöntésére és Oszama Bin Laden elfogása érdekében. A 2001 szeptemberében elindult katonai műveletek eredményeként decemberre a talib vezetés megbukott, azonban a 9/11-es merényletek kitervelőjének sikerült elmenekülnie és elrejtőznie egészen 2011 májusáig,

---

⁶ FARWELL, James P.: Persuasion and power: The Art of Strategic Communication, Georgetown University Press, Washington DC, 2012, 28.o.

⁷ R.S. ZAHARNA: Battles to Bridges, Palgrave Macmillan UK, 2010-Isbn 978-0-230-20216-0, .1.

R.S. ZAHARNA: Battles to Bridges, Palgrave Macmillan UK, 2010-Isbn 978-0-230-20216-0, .1.

⁸ Uo. p.1-2.

amikor pakisztáni rejtékhelyén az amerikai különleges egységek végeztek vele.⁹ Napjainkra az állapítható meg, hogy bár a kezdeti amerikai katonai sikerek vitathatatlanok, mégis a katonai jellegű stratégiai kommunikáció kevés eredményt mutat, hiszen a tálib felkelőkkel való tárgyalások még most sem zárultak le.

Az első valóban használható, immár civil értelmezési kísérlet 2007-ben jelent meg a tudományos életben, amikor a fogalmat úgy határozták meg, hogy az nem más, mint „mint az adott szervezet kommunikációjának céltudatos felhasználása küldetésének teljesítése érdekében”¹⁰

A kifejezés valódi tartalma körül ma is élénk szakmai vita folyik, ami nem is meglepő, ha egy pillantást vetünk az alábbi ábrára, amely immár 2015-ben is jól mutatja, hogy számos tudományterület és tudományág megjelent már annak alakítójaként és felhasználójaként egyaránt.

1. számú ábra: A stratégiai kommunikáció eredet-vizualizációja (2015)¹¹ Magyarázat: média: azt a közvetítő közeget értjük alatta, aminek segítségével az adott üzenetet eljuttathatjuk a hallgatósághoz; government: a kormányzati megközelítésre utal; NGO: non-governmental organizations (nem kormányzati szervezetek); business: üzleti szféra; academics: akadémiai szféra (oktatás, kutatás)

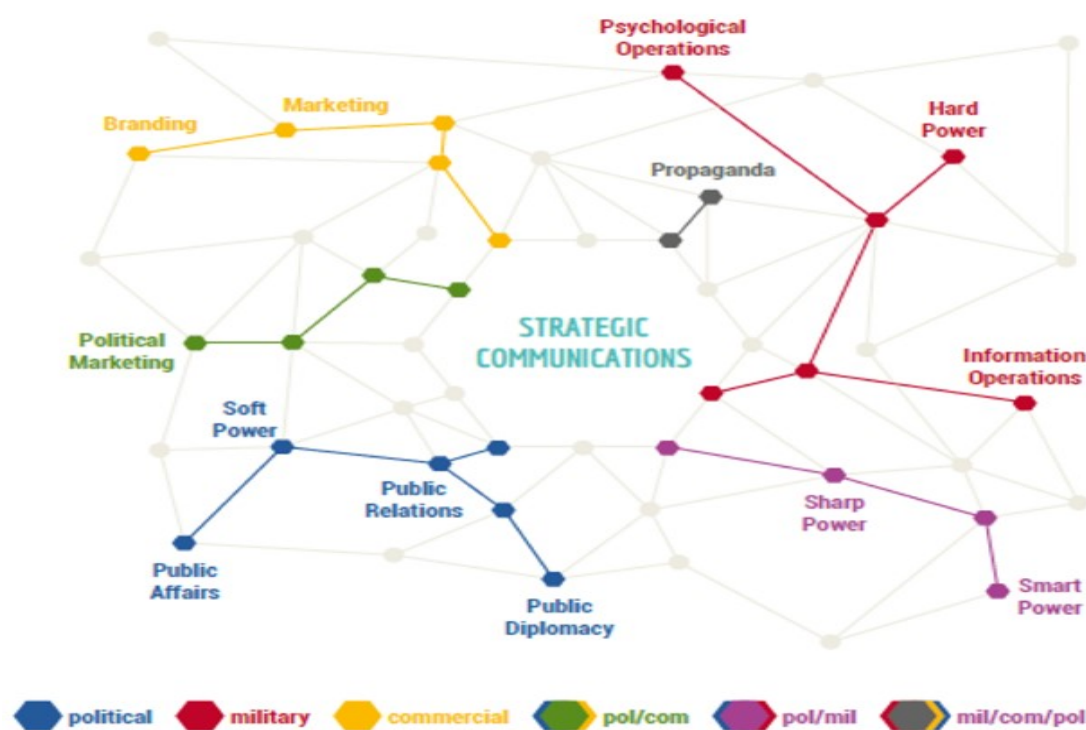
⁹ The U.S. War in Afghanistan 1999 – 2020 in: <https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan>, a letöltés dátuma: 2020. december 27.

¹⁰ Hallahan, Kirk, Holtzhausen, Derina, van Ruler, Betteke, Verčič, Dejan and Sriramesh, Krishnamurthy (2007) 'Defining Strategic Communication', International Journal of Strategic Communication, 1: 1, 3 — 35

¹¹ Young Joon, LIM: Theorizing Strategic Communication in Parsimony from the U.S. government perspective, KOME – An International Journal of Pure Communication Inquiry, 2015 3 (1): pp.1-15, 2.o.

Az elmúlt években számos kísérlet történt a „stratégiai kommunikáció” tartalmi meghatározására, azonban ezek tartalmát illetően kevés egyetértés mutatkozik a szakértők között; *pontosabban abban értenek egyet, hogy miben nem értenek egyet az egyes tartalmi kérdéseket illetően.*¹²

ANATO Stratégiai Kommunikáció kiválósági Központ (NATO Strategic Communications Centre of Excellence) tudományos kiadványai (például kézikönyvként megjelentetve) által ismertett kiindulási pontok alapján napjainkban már a stratégiai kommunikáció „univerzumáról” is beszélhetünk (lásd: 2. számú ábra):

2. számú ábra: A stratégiai kommunikáció”univerzuma” 2019-ben¹³ Amint a fenti ábrán látható, napjainkban a stratégiai kommunikációba a politikai (kék színnel jelölve); a katonai (piros színnel jelölve), valamint a gazdasági(üzleti, sárgával jelölve) területek és az ezek által alkalmazott módszerek és eljárások egyaránt beleértendők csakúgy, mint ezek szinte tetszőleges kombinációja.

¹² NÉMETH, József Lajos: A stratégiai kommunikáció interdiszciplináris megközelítésben, Hadtudományi Szemle, 2019, XII.évfolyam, I.szám, pp.197-174.

¹³ Leonie, HAYDEN: Strategic Communications Universe, In: Improving NATO Strategic Communications Terminology, <https://www.stratcomcoe.org/download/file/fid/80810>. NATO STRATCOMM COE, 2019, Riga, 21. o., a letöltés dátuma: 2021. február 12.

A szerző által eddig elvégzett irodalomkutatás és feltárt értelmezési kísérletek alapján a témakör holisztikus, azaz rendszerszemléletű megközelítése tekinthető indokoltnak, ideértve más multi- és interdiszciplináris tudományterületek bevonását a tudományos vizsgálódásba. Ennek alapján a szerző szerint *a stratégiai kommunikáció alatt a tudatos információközlés olyan formáit, továbbá módjait és eszközeit ért(het)jük, amelyek egy adott vagy általunk meghatározott célközönség számunkra kedvező viselkedésformái (magatartásai) elérésére irányulnak és magukon hordozzák a stratégiai gondolkodás legfontosabb jellemzőit. A továbbiakban ezt a megközelítést alkalmazom Zrínyi Miklós stratégiai kommunikációja elemzésekor különösen azokra kérdésekre választ keresve:*

1. Létezett-e a fentiekhez hasonló megközelítés Zrínyi Miklós gondolkodásában és tetteiben?
2. Milyen írásművei azok, amelyek erre engednek következtetni?
3. Az általa végrehajtott haditettek a fentiek alapján hogyan értelmezhetők?

A költő és hadvezér Zrínyi Miklós tevékenységének széleskörű és mind több tudományterület bevonásával történő vizsgálatát az is indokolja, hogy különösen az elmúlt 15 évben – különböző kutatási módszerekkel – sokkal többet sikerült megtudnunk Zrínyi-Újvár elhelyezkedéséről és felépítéséről.¹⁴ A szerző maga is tevékenyen részt vett ezen erőfeszítésekben.

A költő és hadvezér Zrínyi Miklós korának néhány jellemző vonása

Zrínyi korának azonban vannak olyan hadtudományi jellemzői, amelyek ismerete nélkül nem alkothatunk teljes és szakmailag igényes képet a tárgyalt témánk eredményes vizsgálatához.

Ezek feltérképezéséhez és rendszerezéséhez nyújt számunkra kiváló forrást a Perjés Géza (1917-2003) e témában megjelent tanulmányait összefoglaló mű.¹⁵ Perjés szerint Zrínyi korának a gazdasági, társadalmi és politikai viszonyi által adott hadviselésből szükséges kiindulnunk, továbbá azt is megállapítja, hogy „Zrínyi életműve a háború „kézműipari korszakára esik”.¹⁶ A XVI-ik századdal időszakot pedig további alkorszakokra oszthatjuk, és

---

¹⁴ Hausner Gábor, Németh András (szerk), *Zrínyi-Újvár* (Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 2019).

¹⁵ Perjés Géza: *Zrínyi Miklós hadtudományi munkái* (Budapest: Zrínyi Kiadó, 1976).

¹⁶ Uo. 7o.

ezen belül az 1525-1648¹⁷ közötti időszakot „a zsoldos hadseregek fénykorának tekinthetjük.”¹⁸

Perjés szerint az 1648-as korszakhatár viszont – tekintettel Zrínyi Miklós (1620-1664) életútjára és különösen hadtudományi tevékenységére – két fő jellegzetességet mutat:

1. Összefoglalja és rendszerezi a korábbi korszak vonatkozó témájú eredményeit
2. Mintegy kísérletezőként új, „embrionális” állapotban lévő dolgokat is végrehajtott (vagy feltételezte bekövetkezésüket-megjegyzés tőlem:NJL).¹⁹

Perjés szerint Zrínyi korának főbb problémái a hadviselésben a következők voltak:

1. Az állandó hadsereg léte vagy hiánya;
2. A taktika fejlődése a XVI-XVII. században;
3. A kiképzés;
4. Az ellátás, raktár, vár, stratégia;
5. A gyakorlat és az elmélet viszonya és az irodalmi hatás kérdése;
6. A hadtudományi irodalom beszűkülése a XVII. században.

Perjés szerint a fentiek mind gyakorlati problémáknak tekinthetők, amelyek megoldása is a gyakorlatban volt keresendő. *A stratégiai kommunikáció szempontjából pedig a hitelesség, amely kulcsfontosságú a kiemelt hallgatóság(célközönség) számunkra kedvező viselkedésének elérésében, pedig abszolút adott volt Zrínyi Miklós esetében, hiszen nem csak kiváló elméleti felkészültséggel, hanem sokoldalú gyakorlati tapasztalatokkal is rendelkezett.*

Ahhoz, hogy a választott témában a lehető legpontosabb képet alkothassuk, szükséges a kor néhány jellemző vonásának tisztázása.

AXVII. században, ami egyúttal Zrínyi Miklós életútjának jelentős részét is jelenti az oszmán hódítási veszély időszakában járunk. Zrínyi Miklós születését megelőzően az ún. Hosszú Háború (1593-1606) időszakát jelenti, amikor a nagy oszmán(török) területi területszerzések (lásd: perzsa háború jelentős belpolitikai problémákhoz (például, felkelések lázadások, toborzási problémák) vezettek, tehát túl nagy árat követelt meg ez a területszerzés az oszmán birodalomtól.²⁰

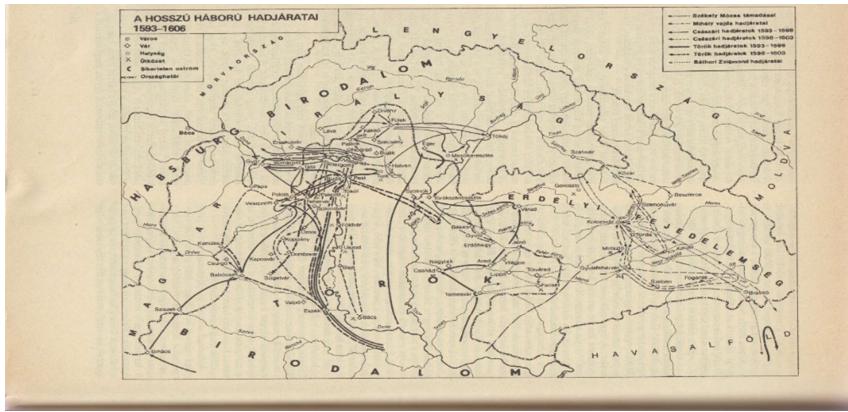
---

¹⁷ Nfeledjük, hogy 1648 az ún. „harmicéves háború” lezárását jelenti, ami 1618-ban kezdődött.

¹⁸ Uo. 7o.

¹⁹ Uo. 8o.

²⁰ Borus József (szerk), *Magyarország hadtörténete I.* (Budapest, 1985) 278.o.

3. számú ábra: A hosszú háború hadjáratai (1593-1606)²¹

Eközben az európai hadügy fejlődött, míg az oszmán megrekedt. Sőt, az ún. Keresztény Liga²² megalakulása más szövetségesek társulásával újabb fejtörést és nehézséget jelentett az oszmánoknak. A Habsburg birodalmi hódítási törekvések Rudolf uralkodása alatt egyrészt magukban foglalták az oszmánok visszaszorítását csakúgy, mint a meglévő szövetségesi birodalmi rendszer egysúlyának fenntartását.²³

A 16. század közepére azonban a felekezeti ellentétek a Magyar Királyság legnagyobb politikai és társadalmi problémává és a törökellenes háborúk gatjává váltak”.²⁴

Témánk szempontjából kevésbé tűnik fontosnak, de az európai politikai, katonai és gazdasági gondolkodásra, különösen, ami Spanyolországot, Portugáliát, Franciaországot és Nagy-Britanniát illeti a 16-ik század elejétől ádáz harc kezdődik Észak-Amerika meghódításáért.

A tizenhetedik és tizennyolcadik században a „kommunikáció” fontos kulcsszóvá vált az angol, a francia és a skót filozófiai beszédekben, és összekapcsolódott a történelmi narratívákkal is. A kora újkorú liberalizmus, a felvilágosodás haladás-ideológiái és a polgári republikánus komunitárius gondolkodás tájékoztatta és hozzájárult ahhoz. A protestánsok

²¹ Borus József (szerk), *Magyarország hadtörténete I.* 220.o.

²² „1593.-1594. okt. 5., törökellenes szövetség. - VIII. Kelemen p. (ur. 1592-1605) diplomáciája szervezte a sp. és osztr. Habsburgok, I. Ferdinánd toszkanai nagyhg. (ur. 1587-1609) és II. Alfonz ferrarai hg. (ur. 1559-97) részvételével. Báthori Zsigmond erdélyi fejed. (ur. 1581-1602) és hűbéresei, Áron (ur. 1592-95) moldvai és Mihály (ur. 1593-1601) havasalföldi vajda csatlakoztak a ~hoz. A p. 10 ezer zsoldost küldött a tör. elleni háborúhoz.” <http://lexikon.katolikus.hu/K/Kereszt%C3%A9ny%20Liga.html>, a letöltés dátuma: 2021. február 12.

²³ Borus József (szerk), *Magyarország hadtörténete I.* (Budapest, 1985).

²⁴ Czigány István: Az oszmánellenes háború(1660-1664)In: Mészáros Kálmán(szerk.): *Magyarország hadtörténete II. - Az oszmán hódítás kora, 1526-1718,Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020, 542.o.*

és a katolikusok közötti vallási viták összefüggésében merült fel.²⁵ Maga Zrínyi Miklós is igyekezett a szemben álló feleket békülésre bírni, s meggyőzésükre nem csak a török veszélyemlítette, hanem annak veszélyét is, ha az egyik fél (az evangélikusok) átállnának az oszmánok oldalára, akkor az katasztrófához vezetne.²⁶

Ennek ellenére az oszmánok 1593-ban megtámadták a jelenleg Horvátország területén található Sziszek várát, így kezdetét vette a hosszú háború első időszaka (1593-1596), amelynek nagyobb sikereit alapvetően az oszmánok könyvelhették el, ennek ellenére nem alakultak ki olyan viszonyok, amik a feleket békekötésre sarkallták volna. A háború (1597-1603) közötti időszakában zajlott hadicselekmények is egyfajta egyensúlyi állapot bekövetkezését eredményezték: így egyik fél sem tudta vagy akarta döntésre vinni a fennálló helyzetet. Fontos hangsúlyozni azonban, hogy 1600 szeptemberében az oszmánok elkezdték Kanizsát ostromolni, amit végül – a védők lőszerhiány miatt – október 22-én átadták az oszmán erőknek.²⁷ Összességében véve tehát fenti időszak inkább az oszmánoknak kedvezett, de egyúttal egyértelműen ráirányította Zrínyi Miklós figyelmét és erőfeszítéseit Kanizsára úgy, hogy az ún. „Zrínyi végek” megerősítésével és fejlesztésével (lásd különösen 1661 nyarán történő Zrínyi-Újvár felépítésével!)²⁸ új fejezetet nyitott hazánk hadtörténetében és így megtette katonai jellegű stratégiai kommunikációjának első lépéseit. A stratégiai kommunikáció szempontjából Zrínyi-Újvár felépítése álláspontom szerint nem csak a Kanizsa „sakkban tartására” korábban létrehozott védelmi rendszer egy újabb erősséggel való megerősítését szolgálta, hanem:

1. megnyugtatta a helyi lakosságot, hogy a költő és hadvezér figyel rájuk és számít a segítségükre;
2. mind az oszmán, mind pedig az oszmánellenes nemzetközi szövetséget, mint lehetséges célközönséget (hallgatóságot) kimozdította azokat stagnáló állapotukból, tehát stratégiai hatása megkérdőjelezhetetlen.
3. Rámutat a meggyőzés, mint a stratégia kommunikáció egyik megkérdőjelezhetetlen forrása (erőtere) és hatalom közötti szoros összefüggésre.

---

²⁵ Hamilton Bean, Bryan C. Taylor, *The Handbook of Communication and Security* (Routledge, 2019), <https://doi.org/10.4324/9781351180962.17>.o.

²⁶ Czigány István: Az oszmánellenes háború(1660-1664)In: *Mészáros Kálmán(szerk.): Magyarország hadtörténete II. - Az oszmán hódítás kora, 1526-1718,Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020, 543.o.*

²⁷ Borus József (szerk), *Magyarország hadtörténete I.* 226 o.

²⁸ Hausner Gábor, Németh András (szerk), *Zrínyi-Újvár* (Budapest: LudHa Egyetemi Kiadó, 2019).7.o.

4. Megerősíti a stratégiai kommunikáció módszereinek „Actions are talking”(a tettek beszélnek) elvét, amelynek lényege, hogy a kiválasztott (hallgatóság) viselkedésének általunk kedvező irányba történő elmozdítását tetteinkkel ösztönözhetjük. Zrínyi-Újvár sorsa azonban annak tiltott mivolta miatt végül az 1664-es török ostrom után eldőlni látszott annak ellenére, hogy a költő és hadvezér több levelében is a meggyőzés eszközeként számos levelet írt és komoly érvekkel igyekezett annak fontosságát és jelentőségét a császári udvarban sajnos sikertelenül alátámasztani.²⁹
5. Létre hozott egy olyan ún. stratégiai kommunikációs komplexumot, amely egyrészt nem csak környék kommunikációját segítette elő, hanem hatással volt az ott élőkre csakúgy, mint az ellenségre, de a szövetségesekre is.

a röpiratok(vagy (gúnyiratok) használata gyakran bevett módszer volt különösen a befolyásolás és meggyőzés céljából. Azonban ez nem volt akadálymentes különösen a társadalom vezetői számára, akik hozzászórtak, hogy a hírek bizalmas ügynökök által nyújtott bizalmas szolgáltatás részét képezik. Természetesen Az elit igyekezett irányítani ezt az új piacot annak biztosítására, hogy a röpiratok által küldött üzenetet jó megvilágításban mutassák meg őket.³⁰

Az 1450-es és 1530-as évek között a nyomtatás feltalálása követő 80 évben a technológiai innováció ezen időszakában a kiadók új típusú könyvekkel kezdtek el kísérletezni, amelyek jóval rövidebbek és olcsóbbak voltak, mint a kézirat piacot uraló teológiai és tudományos szövegek, így ezek az ún. röpiratok és táblázatok megteremtették a lehetőséget arra hogy a hírek iránti vágyat te meg piaci alapon alakítsák. Így a hírek először válhattak a populáris kultúra részévé.³¹ Pontatlanok lennénk azonban, ha nem tennénk hozzá, hogy 1660-tól kezdve valóban történtek birodalmi erőfeszítések a török visszaszorítására hazánkban. Ezek azonban döntően sikertelennek bizonyultak, és egyúttal elindítottak egy olyan folyamatot, amely aztán a későbbiek során ún, röpirat-háborúhoz vezetett egyrészt a császári hadvezér Raimondo Montecuccoli (1609-1680) és Zrínyi Miklós között.³² Ezek a kölcsönös kritika és hibáztatás jegyében döntően

---

²⁹ Szem Géza-Hausner Gábor: Zrínyi Újvár kutatásának története In: Hausner Gábor, Németh András (szerk), Zrínyi-Újvár (Budapest: LudHa Egyetemi Kiadó, 2019).9.o.

³⁰ Uo. 17. o.

³¹ Uo. 9.o

³² Borus József (szerk), *Magyarország hadtörténete I.* (Budapest, 1985).282-283 o.

röpiratok formájában kiadott írásművek egy új elemmel gazdagítják számunkra a kor jellemző kommunikációját. Ugyanis a röpiratokat (pamphlet-pamflet) általában gúnyos, támadó jellegű hangvétel jellemzi, mégis érdemes tisztázni, csak az angol polgári forradalmat megelőzően 40 évvel jelenik meg újságpapírként, majd válik üzleti vállalkozássá és a későbbiek során az újságok révén befolyásolási, azaz stratégiai kommunikációs eszközzé.³³

Zrínyi Miklós azonban ügyesen kerülte el a Montecuccoli-féle röpiratok ártó és negatív hatásait, hiszen épp csak annyi figyelmet szánt nekik, ami felétlenül szükséges volt. Érdekes adalék és feltétlenül ide tartozik, hogy a hírek jellegzetességeiről és a bennünk rejlő veszélyekről Zrínyi így fogalmaz:” Sziikség néha a hírt maga felől nevelni, hogy az ellenség rettenjen, néha pedig eltitkolni, hogy véletlen találjad, és együtt hozni a hírt magával; amiképpen sok effectusa van a hírnek, ugy sokféleképpen kell véle élni.³⁴ Az előbb említett megközelítés lényegi elemeit tárgyalja – különösen a közvélemény szempontjából – Bene Sándor.³⁵

Az eszéki híd lerombolásának stratégiai kommunikációs jelentősége

1660-tól pedig a bécsi udvarvégre döntésre jutott, hiszen megindult az ún „török háború, amelynek fő célja a török terjeszkedés további megakadályozása volt.³⁶ A folyamatosan változó hadihelyzetet jól jellemzi, hogy továbbra is Bécs hadászati védelme volt a fő cél, azonban eközben míg Montecuccoli Erdély felé vette hadereje irányát, azonban itt nem várt problémák miatt kevés és gyenge eredményeket ért el, amik okául az általa írt pamfletekben – konkrét feleős megnevezése nélkül a magyarokat tette felelőssé.³⁷

Az 1663-as évben a katonai erőviszonyok- főleg a hadra fogható katonai erőt tekintve a törökök számára kedveztek, így Bécsnek palástolnia kellett katonai gyengeségét. 1664 már jóval kedvezőbb katonai feltételekkel indult a bécsi udvar számára, amelyben óriási

---

³³ Pettegree Andrew, *The Invention of News: How the World Came to Know About Itself* (Yale University Press, 2014), <https://play.google.com/books/reader?id=MyPBAGAAQBAJ&hl=hu&printsec=frontcover&pg=GBS.PP1.13-14.o>.

³⁴ Perjés Géza: Zrínyi Miklós hadtudományi munkái (Budapest: Zrínyi Kiadó, 1976).198.o.

³⁵ Bene Sándor: A hír és a közvélemény koncepciójának formálódása Zrínyi Miklós műveiben. Irodalomtörténeti Közlemények, 1996/4. 369–394. o.

³⁶ Borus József (szerk), *Magyarország hadtörténete I.* (Budapest, 1985).282- o.

³⁷ Uo..283 o.

jelentőséggel bír Zrínyi Miklós- az ún Téli Hadjárat keretében már 1663-ban megtervezett- az Eszéknél az oszmánok által működtetett fahíd elpusztítása, amit végül 1662 február 2-án sikerrel valósított meg. Az eszéki híd felégetéséről a magyar hadtudósok is közzétettek méghozzá horvát nyelven.³⁸

Atémánkhoz kapcsolódóan ki kell még emelnünk G. Etényi Nóra könyvét, amelyben így fogalmaz:” Az 1663—1664-es magyarországi török elleni háborúban kiemelt jelentőségű a téli hadjárat látványos sikere. Ez a stratégiaileg, sőt lélektanilag is fontos esemény nagy nemzetközi visszhangja miatt a korabeli híráramlás, az információközlési mechanizmusok elemzése szempontjából is kedvező lehetőséget kínál. A téli hadjárat hírei ugyanis a tájékoztatás és a tájékozódás szempontjából kedvező és jelentős időszakban, a birodalmi gyűlés nagy horderejű döntései ideje alatt jelentek meg.³⁹

Zrínyi fenti hadivállalkozása nem csak merőben szokatlan volt különösen az év téli időszakában, hanem nagyszerű is, hiszen mintegy 2300 zsoldos ellátását és útvonalát (kb 500 km) és ellátását kellett biztosítani a téli időszakban!⁴⁰Az említett híd jellemzőit így írja le Molnár József a ”Műemlékvédelem” című periodika hasábjain: ” Már korábban megemlékeztünk arról a 3 km hosszú vert cölöp hídról, amelyet Szulejmán szultán építtetett 1526-ban. Az elmúlt évek során sok új adattal bővültek ismereteink, amelyek alapján teljesebb képet kaphatunk a híres műszaki alkotás eseményekben gazdag történetéről. A három km hosszú tölgyfa cölöphíd a Baranya Megyei Dárda várát a Dráva folyó jobb oldalán fekvő Eszék Várával kötötte össze. Mocsaras, nádas árterület fölé építették ezt a hidat, amely a két tartományt összekötötte és a közlekedést is lehetővé tette, de háború esetén itt ezen lettek át az oszmán seregek is. A híd megsemmisítését gróf Zrínyi Miklós költő és hadvezér határozta el, aki 1663 telén megindította az úgynevezett téli hadjáratot az eszéki híd felégetése a Dráva melletti várak Berzence Babóca elfoglalása után került sor majd Turbék következett s végül a gazdag Pécs városának felgyújtása mindezt azért tette Zrínyi, hogy ha tavasszal netán megérkeznek a bosszú hadával, akkor anagyvezér ne találjon élelmet ezen a felégetett tájon. Majdnem mindegyik utazó vagy katona, aki különbözők időben keltek át a hídon illetve szemrevételezték azt más-más hosszúságúra becsülte a híd hosszát. De egyikük

---

³⁸ Hausner Gábor-Négyesi Lajos-Padányi József: Novi Zrin u svjetlu izvora i istrazivanja terena. Befoglaló mű: Bene Sándor. Susreti dviju kultura: Obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti. (2012) ISBN:9789531509671 189-218.

³⁹ G. Etényi Nóra: Hadszintér és nyilvánosság A MAGYARORSZÁGI TÖRÖK HÁBORÚ HÍREI A 17. SZÁZADI NÉMET ÚJSÁGOKBAN, Balassi Kiadó, Budapest, 2003 159.o.

⁴⁰ Borus József (szerk), Magyarország hadtörténete I. (Budapest, 1985).285. o.

sem tudta palástolni ámulatát és csodálatát annak lenyűgöző méretei láttán. Érdekes, hogy mindazok, akik említést tesznek a hídról egy évtizeden belül látták vagy utaztak át rajta. Esterházy Pál (1635-1712) Zrínyi Miklós egyik tábornoka azzal volt megbízva, hogy seregével égette fel az eszéki hidat a parancsot 1664 február elsején katonáival végrehajtotta a nagyhírű Mars Hungaricus című kéziratban maradt latin nyelvű tanulmány a következőképpen írja le a hídégetés és végrehajtását mérések szerint 12 láb széles és 8335 láb hosszú volt. oly pontosan volt készítve s a gerendák oly szorosán és sűrűn egymás mellé rakva, hogyha vannak egy pénz darabot rajta elejtett volna még azt sem esett volna a híd alá 8 óriás oszlop úgy szélesek mint a hit tartották azt hosszában Pedig minden 11 ölni távolság utána szintén oszlopok támogatják Ügyes Istenség ugyanis nagy mennyiségű nádat adat rendelkezésünkre mi tehát a hidat náddal meg raktuk alá is nádat összehordván és azt meggyújtva Plutónak áldoztunk. Két teljes napon és két teljes éjjel át folyton nyitottuk a tüzet és végre sikerült a hidat elhamvasztanunk. Irtózatos látvány volt főképp a jelen a sok ezer láb hosszú alkotmány égése. Segítségünkre volt a munkában az is, hogy a víz keményre volna fagyva és így meg bírta katonai terhét midőn a híd alatt és mellette a sok Nádat felhalmoztuk. Csodálatra méltó kegye az Istennek az is hogy az eszéki várból a törökök folyamatosan lövöldöztek ránk és így mi valóságos golyózáporban dolgoztunk mégis csak egyetlen egy emberünk sérült meg.”⁴¹

4. számú ábra: 2. A htes eszéki hid 8565 láb hosszú, 17 láb széles (G. Rossi, J684)
 Forrás: Molnár József: Az Eszék és Dárda közötti cölöphíd In: Műemlékvédelem, 1981 (25. évfolyam, 1-4. szám)1981 / 3. szám 193.o.

Álláspontom szerint az eszéki híd használhatatlanná tétele az alábbiak okán sorolható a stratégiai kommunikációhoz:

⁴¹ Molnár József: Az Eszék és Dárda közötti cölöphíd in: *Műemlékvédelem*, 1981 (25. évfolyam, 1-4. szám)1981 / 3. szám 191.o.

1. A stratégiai kommunikáció egyik legfontosabb alapelve az időzítés. Nos, az a tény, hogy akkor hajtja végre haditettét, amikor szinte lehetetlen és senki nem számít ráazzal azt üzenve az oszmánoknak:” Amint látható, bárhol és bármilyen körülmények között is képesek vagyunk ilyen tetteket végrehajtani, így közületek senki sem érezheti magát teljes biztonságban!”
2. Zrínyi stratégiai kommunikációjának tárgya, azaz maga médium, amin keresztül üzenetét közvetítette pedig maga a híd volt, amelynek használhatatlanná tétele alapvetően rendezte át az oszmán magatartást a hadak ellátásáról, hiszen az inntől kezdve szétszakította az addig szinte egybefüggő megszállt területeket. Ennek üzenete pedig az, hogy a további harcokról történő kezdeményező döntés Zrínyi és szövetséges erők kezébe került.
3. E hatalmas haditett azonban Európa-szerte komoly visszhangra lelt, így a költő és hadvezér jelentős mértékben volt képes támogatói (és sajnos ellenségei) körét bővíteni.

Zrínyi Miklós stratégiai kommunikációja hadtudományi munkái alapján

Perjés Géza szerint „a Vitéz hadnagy bepillantást enged Zrínyi tudományos munkájának műhelytitkaiba, anyaggyűjtő munkájának technikájába, a Tábori Kis Tracta a gyakorlati katonát mutatja be, a Török Áfium a felszabadító háború hadvezérét és a katona politikust a Mátyás tanulmány a történet-bölcselet és politikust a Szigeti veszedelem a harcot szerető és értő katona-költőt. A Vitéz Hadnagyban ezek a jellemvonások együttesen jelennek meg.”⁴²

Perjés szerint továbbá a Vitéz hadnagy jelentősége végül abban rejlik, hogy itt zárul le több olyan kérdés, amely Zrínyi érdeklődésének előterében állott, mint a háború filozófiájának a háború lélektani vonatkozásainak kérdése és a stratégia alapproblémái.⁴³ Bene Sándor szerint „a cím a korabeli nyelvhasználatban”kiváló hadvezérnek” felel meg.”⁴⁴

Ez utóbbi megállapítás pedig szinte azonnal a stratégiai kommunikáció küszöbére repít minket különösen, hogy a katona lélektani részek terjedelme egészen szembetűnő a Vitéz Hadnagyban így érdemes a mű ide vonatkozó megállapításait akár Sunzi helyett is idéznünk kellene/lehetne főleg a katonai – de akár a szervezeti – vezetés szempontjából is.

---

⁴² Perjés Géza: Zrínyi Miklós hadtudományi munkái (Budapest: Zrínyi Kiadó, 1976).88.o.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Lásd: Bene Sándor: A Zrínyi próza In: Zrínyi-album/Zrínyi Album. Szerk. Hausner Gábor, HM HIM–Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.250.o.

A hősiesség magatartás fontosságát és elérésének módjait több szempont alapján is nyomon követhetjük a költő és hadvezér Szigeti Veszedelem című művében.⁴⁵ Pontatlanság lenne és érdemtelenül feledkeznénk meg azonban a költő és hadvezér igencsak kiterjednek mondható levelezéséről, így mindenképp említést kell tennünk az 1664-ben írt üzeneteiről.⁴⁶

Zrínyi Miklós által említett magatartásformák, amelyek kulcsfontosságúak az eredményes stratégiai kommunikáció szempontjából:

A katonai lélektan Zrínyi vizsgálódásainak nagyon fontos eleme, s mint ilyen, a különböző viselkedés és magatartásformák vizsgálata és az azokkal kapcsolatban megfogalmazott véleménye állásponatom szerint szorosan kötődik a stratégiai kommunikációhoz.

magatartásforma megnevezése	Zrínyi álláspontja
pánik	„Ismerve a pánik romboló hatását, minden vezér arra törekszik, hogy az ellenség soraiban előidézze azt.”. Ennek eszköze a meglepetés. Az ellenséget váratlan események elé kell állítani, váratlan fegyverekkel, váratlan harci eljárásokkal kell meglepni.
félelem	A háborús stressz előidézői: a fáradtság, mely nemcsak fizikai, de az idegek kifáradása is, a bizonytalanság és az állandóan változó helyzet, melyben az un. szokáscselekvések energiamegtakarító hatása nem érvényesülhet, vagy csak csökkent mértékben, az erős hang- és fényhatások, a nyomasztó felelősség tudata, végül a sebesüléstől és a haláltól való félelem. Ezek összessége aláássa a katona morális ellenállását és gyengíti fizikai

⁴⁵ Lásd: Bene Sándor: A költő Zrínyi Miklós In: Zrínyi-album/Zrínyi Album. Szerk. Hausner Gábor, HM HIM–Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.200-226.o.

⁴⁶Bene Sándor:Zrínyi-levelek 1664-ből. Irodalomtörténeti Közlemények, 1992/2. 225–242. o.

	erőnlétét. A hadsereg célja éppen az, hogy ellensúlyozza ezeket a hatásokat. ⁴⁷
bátorság	A bátorság nem azonos a kritikátlan vakmerőséggel: „Az ki belémeget a veszedelemben, meg nem gondolva elébb mivoltát, vakmerő és oktalan állathoz hasonló; az ki pedig a veszedelmet jól látja, esméri és megfontolja, és a tisztességért neki megyen, a vitéz és dicséretre méltó. ⁴⁸
szerencse	Az okos hadnagy mindennek az mindennek az okát keresi a becsületet akar vallani és legkisebb részét kell a Szerencsére bízni.
túlzott önbizalom	„Azt mondja a török ha a te ellenséged olyan is mint az elefánt annyinak tartsad mint a legyet Ne félj tőle ha olyan is mint a légy úgyse vesd meg hanem oltalmaz tőle magadat mint az elefánttól” ⁴⁹
harag	Semmi oly ártalmas nincs az hadviselőben mint a harag. A harag megvakítja az embert befedi homályos az okoskodás és semmi okod nyitva nem hagy, hanem az bosszúságot az nagyra neveli azt néki dicsér és kívántatja vele ⁵⁰
az ismeretek felhasználása	Az mely kapitány Az földnek a csínját nem tudja keveset viszem végbe a maga szándékában, mert ha egy nyúl fogására szükséges hogy tudjad a helyét hun fekszik hová kell futni, hun kell meglesni mentő szükségesebb tudni az ellenség járását, lakását és hun kell állítani a lovast hun a

⁴⁷ Uo.110.o

⁴⁸ uo 113.o.

⁴⁹ Uo. 158 o.

⁵⁰ uo. 196 o.

	<p>gyalog otthon az ágyakat ment el inkább szükséges olyankor az álnokság amikor a te ellenséged azon igyekszik hogy megcsaljon tégedet.</p>
--	--

Zrínyi Miklós stratégiai kommunikációja az zenekari harmónia elérésének szempontjából

A stratégiai kommunikáció modern eszközeinek és eljárásainak vizsgálatakor érdemes megvizsgálnunk az ún. „zenekari harmónia” elérésének lehetőségét, esetleg megvalósítását a költő és hadvezér tetteit vizsgálva. A fent említett elgondolás szerint, amiért az Egyesült Államok Védelmi Minisztériuma bocsátott ki 2008-ban⁵¹, az eredményes stratégiai kommunikáció eléréséhez olyan harmóniát kell teremtenie a tapasztalt vezetőnek s rendelkezésére álló eszközökkel, amely a kijelölt célok érdekében kedvező hatást gyakorol a hallgatóságra.

Ezt az analógiát alapul véve ábrázolható a költő és hadvezér „zenekari harmóniája” is:

⁵¹ Lásd: https://mountainrunner.us/2008/09/sc_is_like_an_orchestra/ a letöltés dátuma 2021. március 20.

6. számú ábra: Zrínyi Miklós stratégiai kommunikáció „zenekar-harmóniája”. Szerkesztette:

Németh József Lajos

Amint az a fenti ábrán látható tulajdonképpen egy zenekari (szimfonikus) előadás helyzetébe és környezetébe kell magunkat képzelnünk, ahol a karmester, aki maga a tapasztalt vezető – esetünkben Zrínyi Miklós – vezényletével szólalnak meg a rendelkezésre álló meggyőzői és befolyásolási eszközök (levelezése a bécsi udvarral és másokkal; a különböző hadtudományi munkái; Zrínyi-Újvár; az eszéki fahíd felégetése) lehetőleg úgy, a hallgatóság (az oszmánok; a bécsi udvar; a saját katonai és polgári állománya; illetve Montecuccoli) a lehető legnagyobb elégedettséggel (?) fogadja, *de legalább kiváltson valamiféle reakciót (visszajelzést) belőlük*. Azon a tényen talán kevés vita akad, hogy a visszajelzés a hatást elérte, annak minőségén azonban kétségtelen, hogy számos szempont alapján lehet és szükséges vitázni, a különböző álláspontokat ütköztetni. Robert B. Cialdini⁵² ”A hatás” - A befolyásolás pszichológiája” című művében úgy fogalmaz, hogy a hatás pedig nem más, mint tehát a „meggyőzés, a másokra gyakorolt befolyásunk s az ennek eredményeképpen tapasztalható együttműködés.”⁵³ Ezt az együttműködést pedig álláspontom szerint Zrínyi kétségtelenül elérte.

ÖSSZEGZÉS

Úg vélem, hogy a fentiek alapján választ kaptunk eredeti vizsgálati kérdéseinkre és kijelenthetjük, hogy a költő és hadvezér Zrínyi Miklós korának kiemelkedő stratégiai kommunikátora volt, ráadásul tudatos cselekvés mellé kiemelkedő ösztönök is párosultak esetében. Mai, modern szóhasználattal élve kétségtelenül korának egyik kiemelkedő „véleményvezére” volt, és ami különösen szembeötlő, hogy azok a NATO szövetségi elvek és eljárások, amit „interoperabilitásnak” hívunk, bizonyítható módon jelentek meg cselekedetei során. Máig érvényes megállapításai életszerűek és hűen tükrözik a sikeres vezetés alapelveit, így Sunzi helyett (mellett) a költő és hadvezér megállapításai megállják a helyüket, így azok idézése napjainkban is igencsak kívánatos lenne. Végezetül, de nem utolsó sorban egy komplex gondolkodásmód alapján úgy vélem, hogy

⁵² Az 1945-ben született. Robert B. Cialdini amerikai kísérleti szociálpszichológus a meggyőzés és befolyásolás világszerte elismert kutatója.

⁵³ Robert B. Cialdini, *HATÁS A befolyásolás pszichológiája*, HVG Kiadó Zrt. (Budapest, 2009).

Zrínyi Miklós képes volt arra, hogy az állam(hatalom) és a haderő közti harmóniát úgy teremtsen meg, hogy abban a különböző meggyőzési és befolyásolási elvek és eljárások sajátos egységet alkotnak. Ebben az egységben pedig a hitelesség, a határozott és tapasztalt vezető személye legalább akkora szerepet játszik, mint a megfelelő időzítés és a tettek hatásos összhangja.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Befoglaló mű: Bene Sándor. Susreti dviju kultura: Obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti. (2012) ISBN:9789531509671

Bene Sándor: A hír és a közvélemény koncepciójának formálódása Zrínyi Miklós műveiben. Irodalomtörténeti Közlemények, 1996/4. 369–394. o.

Bene Sándor: Zrínyi-levelek 1664-ből. Irodalomtörténeti Közlemények, 1992/2. 225–242. o.

Borus József (szerk), Magyarország hadtörténete I. (Budapest, 1985) 278.o.

Borus József (szerk), Magyarország hadtörténete I. (Budapest, 1985).

Borus József (szerk), Magyarország hadtörténete I. (Budapest, 1985).282-283 o.

Borus József (szerk), Magyarország hadtörténete I. (Budapest, 1985).282- o.

Borus József (szerk), Magyarország hadtörténete I. (Budapest, 1985).285. o.

Borus József (szerk), Magyarország hadtörténete I. 226 o.

Borus József (szerk), Magyarország hadtörténete I.220.o.

Czigány István: Az oszmánellenes háború(1660-1664)In: Mészáros Kálmán(szerk.): Magyarország hadtörténete II. - Az oszmán hódítás kora, 1526-1718,Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020, 542.o.

Czigány István: Az oszmánellenes háború(1660-1664)In: Mészáros Kálmán(szerk.): Magyarország hadtörténete II. - Az oszmán hódítás kora, 1526-1718,Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020, 543.o.

FARWELL, James P.: Persuasion and power: The Art of Strategic Communication, Georgetown University Press, Washington DC, 2012, 28.o.

G. Etényi Nóra: Hadszintér és nyilvánosság A MAGYARORSZÁGI TÖRÖK HÁBORÚ HÍREI A 17. SZÁZADI NÉMET ÚJSÁGOKBAN, Balassi Kiadó, Budapest, 2003 159.o.

Hallahan, Kirk , Holtzhausen, Derina , van Ruler, Betteke , Verčič, Dejan and Sriramesh, Hamilton Bean, Bryan C. Taylor, The Handbook of Communication and Security (Routledge, 2019), <https://doi.org/10.4324/9781351180962>.17.o.

Hausner Gábor, Németh András (szerk), Zrínyi-Újvár (Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 2019).

Hausner Gábor, Németh András (szerk), Zrínyi-Újvár (Budapest: LudHa Egyetemi Kiadó, 2019).7.o.

Hausner Gábor-Négyesi Lajos-Padányi József: Novi Zrin u svjetlu izvora i istrazivanja terena.

KeresztényLiga (szerző nélkül)

in:<http://lexikon.katolikus.hu/K/Kereszt%C3%A9ny%20Liga.html>, a letöltés dátuma: 2021. február 12.

Krishnamurthy: 'Defining Strategic Communication', 2007, International Journal of Strategic Communication, 1: 1, 3 —

Lásd: a NATO Stratégiai Kommunikáció kiválósági Központját

Lásd: Bene Sándor: A költő Zrínyi Miklós In: Zrínyi-album/Zrínyi Album. Szerk. Hausner Gábor, HM HIM–Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.200-226.o.

Lásd: Bene Sándor: A Zrínyi próza In: Zrínyi-album/Zrínyi Album. Szerk. Hausner Gábor, HM HIM–Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.250.o.

Lásd: https://mountainrunner.us/2008/09/sc_is_like_an_orchestra/ a letöltés dátuma 2021. március 20.

Leonie, HAYDEN: Strategic Communications Universe, In: Improving NATO Strategic Communications Terminology, <https://www.stratcomcoe.org/download/file/fid/80810> . NATO STRATCOMM COE, 2019, Riga, 21. o., a letöltés dátuma: 2021. február 12.

Molnár József: Az Eszék és Dárda közötti cölöphíd in: Műemlékvédelem, 1981 (25. évfolyam, 1-4. szám)1981 / 3. szám 191.o.

NATO Strategic Communications Centre of Excellence),. in:

<https://www.stratcomcoe.org/report-period-1-october-2014-31-december-2014>, a letöltés dátuma: 2020. december 27.; vagy az EU által 2015-ben létrehozott ún.”Kelet Stratégiai Kommunikáció Munkacsoportot” (EU East StratCom Task Force).in:

<https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2116/-questions-and-answers-about-the-east->, a letöltés dátuma: 2020. december 27.

NÉMETH, József Lajos: A stratégiai kommunikáció interdiszciplináris megközelítésben, Hadtudományi Szemle, 2019, XII.évfolyam, I.szám, pp.197-174.

Perjés Géza: Zrínyi Miklós hadtudományi munkái (Budapest: Zrínyi Kiadó, 1976).

Perjés Géza: Zrínyi Miklós hadtudományi munkái (Budapest: Zrínyi Kiadó, 1976).198.o.

Perjés Géza: Zrínyi Miklós hadtudományi munkái (Budapest: Zrínyi Kiadó, 1976).88.o.

Pettegree Andrew, The Invention of News: How the World Came to Know About Itself (Yale University Press, 2014),

<https://play.google.com/books/reader?id=MyPBAAgAAQBAJ&hl=hu&printsec=frontcover&pg=GBS.PP1.13-14.o.>

R.S. ZAHARNA: Battles to Bridges, Palgrave Macmillan UK, 2010-Isbn 978-0-230-20216-0, .1.

R.S. ZAHARNA: Battles to Bridges, Palgrave Macmillan UK, 2010-Isbn 978-0-230-20216-0, .1.

Robert B. Cialdini, HATÁS A befolyásolás pszichológiája, HVG Kiadó Zrt. (Budapest, 2009).

Szem Géza-Hausner Gábor: Zrínyi Újvár kutatásának története In: Hausner Gábor, Németh András (szerk), Zrínyi-Újvár (Budapest: LudHa Egyetemi Kiadó, 2019).9.o.

The U.S. War in Afghanistan1999 – 2020 in: <https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan> , a letöltés dátuma: 2020. december 27.

TOKAJI Zsolt: A Kínai hadtudományi Irodalom határokat nem ismerő örök érvényű klasszikusa, in: A kínai Hadtudomány klasszikusai (szerk: TOKAJI, Zsolt és P.SZABÓ, Sándor, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.25.o.

Uo.

Young Joon, LIM: Theorizing Strategic Communication in Parsimony from the U.S. government perspective, KOME – An International Journal of Pure Communication Inquiry, 2015 3 (1): pp.1-15, 2.o.